

= Ի Ռոշքեանի բառագիրս ես ընթերցած եմ Սոխոր, եւ ոչ Սոխորմ, "Սոխոր, ոյ. խոտ" որ յորմս եւ ի պարիսպս բուսանի. զսպիտակ ծաղիկ առնէ. Parietaria,, եւ այլն: Ռոշքեան հնարած է զիւր Սոխոր ի հետեւեալ բանից Գաղիանոսի բառից, "Դադէ. Սի ռ ընդ որմն ի վեր երթայ, եւ սպիտակ ծաղիկ ունի", Գաղ. Ա, Գ, Դ, այս է զոր կը յիշէ եւ Հայ-Բռնակն ի Թ. 541: Դարէ սոխոյն լա. Parietaria ընենը մեծապէս երկրայելի է ինձ: Իսկ Առնիկոյ Խորոյ յունարէնն Ρήσμον, լաւ եւս Երոյսմոն, ոչ է փեղեկայ, գղ. Rue, այլ գղ. Erysimon ou Vélar, որ կըսուի եւ Tortelle: — Փիլիբի կամ Բարու ոչ է հայ բառ, այլ թուրքերէն Պոլիբի. Գէորգ կը գրէ. "Տոնէ. է փուշ ինչ բոլորակ, որ կպչի ի հանգերձս, եւ ի բուրդս ոչխարաց. որ թուրքերէն ասի Պոլիբի":

ՃԺ. 2835. "Սըտընկոզի? Արցախային ծառոց տեսակ մի, ըստ Մեղու օրագրի (ԻԲ, 83):"

= Կարգած Ս[Է]ր [Է]նիւն, որ է Սո-ր ըն-կո-ւն, ինչպէս կը գրուի ի Թ. 743. "Սո-ր ըն-կո-ւն. թուրքերէն Եւլան ղը. յիշէ Բարխուդարեան ի կողմանս Աղուանից,, այս ինքն՝ յԱրցախ:

ՃԺԱ. 2846. "Ստուռ. Իր ազգակից բարուշին հետ յիշուած ի Սալաձորեցւոյն. ուրիշ օրինակի մէջ Բոտուռ կամ Կոլուռ գրուի,, — 3223. "Բոտուռ. Սալաձորեցին յիշած է զայս, յետ չորս ամենէն առաջ բացուած ծաղկանց. յիշուած է եւ յօրագրի (Մշակ, ԺԸ, 88):"

= Արովհետեւ Բոտուռ ծաղիկ յիշուած է այլուստ եւ ի Մշակ լրագրի, կը հաստատուի որ նոյնպէս Բոտուռ պէտք է կարգալ ի Սալաձորեցւոյ Տարին Ծաղկանց, եւ ոչ Սըտընու: Կայ յՍ Բժշկարանի, Երես 143. "Արմ. Կոլուն տակ. Շուշան ծաղիկն է,, եւ դարձեալ յերես 144. "Կոլուն ծաղիկ, Կոլուֆար,, տես զայս ի Հայ-Բռնակն, Թ. 1458, ուր փոխանակ "Գաղիանոսի բառք,, ընթերցելի "Հին [այս ինքն Ա] Բժշկարան,, Կոլուն, որ սեռական է, կ'ենթադրէ ուղղական կոլուռ կամ կոլուն. բայց թել եւս կոլուն է փոխանակ գրելոյ կոլու[ն] (համեմատէ ընդ խոճկորկի = խոճկորակի, փերփերնի = փերփերանի. տես ի համարն ՀԸ). որով մարթի կարծել թէ Սալաձորեցւոյն Բոտուռ գրելի է կոլուռ ըստ Ա Բժշկարանի: — ԱՄԼ ինչ թուի կոլուռ, Հայ-Բռնակն, Թ. 1459:

ՃԺԲ. 2920. "Տանն? Բժշկական բառից կարգի մէջ գրուած եւ իրեն զուգուած է Հայկն? "

= Տանն սխալ բառ է. ուղիղն է Տանն, Թ. 2918, որոյ յունարէնն է Հայկն: "Հայկն,

Տանն,, կը գրէ Գաղիանոս Բ. իսկ Գաղ. Ա. Գ, Դ. "Հայկն, Տանն", որ է յն. ἄπιον, գղ. Poire.

Ի նմին Թ. 2918, Երես 602, կը յիշուի ի բառից Գաղիանոսի՝ իբր ազգ ինչ Տանն պտղոյ՝ "Պերիտէս, Բոտուռ": Եւ ի Գաղիանոս Բ միայն գտած եմ "Պիտրէս. Բոտուռ", եւ ոչ Բարաւանն. ցարդ չեմ յաջողած ստուգել զՊիտրէս. բայց Բոտուռն նոյն է որ կը յիշուի ի Թ. 3173 Հայ-Բռնակն, եւ զորոյ զորպիսութիւնն նոյնպէս կ'անգիտանամ: Աւասիկ Բոտուռ կամ Բոտուռ բառի այլ վկայութիւնք՝ որք չեն մանր նշանակեալք ի Հայ-Բռնակն. "Հալարա. Բոտուռ", Բժշ. Ա, 144: — "Բոտուռ. Ուրձն [2 Բարձանծուրձն] կամ խոտ,, Արիստակէս Գրիչ, Բերթողական բառք. — "Կարուարոտ, Բոտուռ. Ասարայ Սերաստացւոյ Բժշկարան: (Կայ եւ առ Շահրիմանեանի Բոտուռ, լա Salvia, Տիւրք. որ է գղ. Sauge. տես զայս ի Թ. 3157 Հայ-Բռնակն):

ՃԺԳ. 2959. "Տըտընու,, եւ այլն:

= Ուղիղն է Աւուրու, այս ինքն Աւուրու կամ Աւուրու, գղ. Marum. տես ի համարն 2Դ, ԴԷ. Թիւ 7:

ՃԺԴ. 3000. "Տըրեմնու,, եւ այլն:

= Մի եւ նոյն անձանթ բոյնն է որ այլ երկիցս կը գրուի ի Հայ-Բռնակն, թիւք 263 եւ 2148, Արեւնու եւ Յալեւոյ? գրութեամբք: Կ'երեւի թէ փոխանակ կարգալոյ Արեւնու [= Արեւնու, Յալեւոյ] Տ կարգացուեր է առաջին գիրն, ինչպէս եւ Տըտընու՝ փոխանակ Աւուրու:

ՃԺԵ. 3070. "Փնդի, Գալիանոսի բառից մէջ գրուած կայ. Կաղամ փնդին է կամ Գաղան (Գաղան):"

= Գաղիանոս Ա եւ Գ սխալ կը գրեն. "Կաղամփնդինէ, Գաղան, իսկ Գաղ. Բ՝ "Կաղանիւնէ, Գաղան, որ է յն. καλαμίνθη կամ καλαμίνθος, գղ. balament, herbe aromatique (տես balament յիմ Գաղ. - Հայ-Բառագիրս. տես եւ յիմ Հայկ. Բառաքնն. Երես 98. իսկ Հ. Արեւան ի Թ. 545 կը գնէ "Գաղան = Menthe sauvage): Ի Թ. 176 կը յիշուի յունարէնն καλαμίνθη (գրեալ καλαμίντης), եւ հայերէն կը կոչուի Այլրի Գաղան. կը յիշուի եւ ի Թ. 1461 (գրեալ χαλή Μίνθα, փոխանակ καλαμίνθη), եւ կը մեկուսի "Ազնիւ ազգ մի Անուրի կամ Գաղան":

Ի վերջին տեղուք՝ Կողամիտա? յԱՅ-Խարհագրութենէ Խորենացւոյ, որ յն. Καλα-

μίνθη կը կարծուի, ուղղելի է կաշիքս, ինչպէս կը գրուի ի տպ. 1881, երես 23, կամ կաշիքս ըստ տպ. 1865, երես 602, ծան. 6: Այս կաշիքս կամ կաշիքս, որ զոյգ կը յիշուի ընդ Ստիւրակ խնկոյ յաշխարհին իսաւրիոյ, գղ. Calamite թարգմանեալ է ի տպ. 1881, երես 32: Ես եւս վաղուց Calamite կարծած էի, թէպէտ զայդ բառ այդպիսի նշանակուի, թեամբ ցարդ գտած չեմ ի յոյն կամ ի լատին լեզուի, այլ միայն ի գաղղիականին: Լիարէ կ'ըսէ. "Calamite; gomme résine, sorte inférieure de storak [Ստիւրակ] qu'on recueille dans des tiges de roseau, եւ ի Ժ. Զ. դարէ վկայութիւն ի մէջ կը բերէ "styrak, calamite,"

ՃԺԶ. 3080. "Փոթորնի: Գալիենոսի բառք գրեն. "Եփիմիոն. ծաղիկ վայրենի Փոթորնոյ, որ յիշար յն. բառովք գրէ, յորմէ եւ Ամիրտովաթ. "Աֆրիմիոն, որ է Փո. Եփիմիոն... ի վերայ ծաթրուն բուսնի...": Յն. 'Επιθυσμον [տպ. 'Επιθυσμον] անունն՝ ծաթրինի-վրայ լսել է. ինչպէս Ամիրտովաթ այլ ըսաւ "ի վերայ ծաթրուն բուսնի, այսինքն կու պլլըրի կամ փաթթըրի, անոր համար կ'ըսուի եւ բաթկենի (որ պէտք էր Փ տառիւ գրուիլ ինչպէս Փոթորնին այլ Փոթոռնի) եւ Գայլիտոս, լատ. Cuscuta Epithymum,"

= 2էք Փոթորնի բառ, քանզի Գալիենոսի բառք միարան կը գրեն. "Եպիթիմոն. Ծաղիկ վայրի Ծաթրինոյ, Գաղ. Գ. Դ կամ "Ծաղիկ վայրենի [ի] Ծաթրինոյ, Գաղ. Ա: Ծաթրինոյ է սեռականն Ծաթրինոն բառի թարգմանուի թեան Գեղոց. "Փրասիոն, խորտակ [= թուի պրս. խեբր. Մանր] Ծաթրինոն, գղ. Thym ընդ Ծաթրին, թ. 1172 Հայֆոստի, գղ. Serpolet, յորում տեղուց կը յիշուի "Եպիթիմոն. վայրի Ծաթրին,"

Եպիթիմոն բառն է՝ որ ի մեր բժշկարանս ստեպ կը յիշուի Աֆրիմիոն գրութեամբ (տես ի թ. 3299): Կայ եւ Ալթիմոն կամ Ալթիմոն, ի բառս Գաղղիանոսի. "Պիրեթրոս, Ալթիմոն, Գաղ. Ա. Գաղ. Բ. — "Պիրեթրոս, Ալթիմոն, կրկին յորմէ նոր Հայկղ. կը գրէ "Աֆրիմիոն, կրկին նշանակութեամբ. 1. յն. 'Επιθυσμον, լատ. Epithymum [տպ. Epithimum], 2. յն. Πύρεθρον, լատ. Pyrethrum, որ է գղ. Pyrethre, sorte de Camomille, ըստ մեզ Բողի տակ կամ Իգարողի տակ (= Ակրկարհա, տես ի համարն 2Դ, Գի. Բ. Թ. Ի 9): Յառաջ քան զնոր Հայկղ. գրած է եւ Ռոշքեան յիւր Բառարանին Օթիմոն ձեւով, զոր կը յիշէ եւ Հ. Ալիշան ի

թ. 3235: "Օթիմոն, ըստ Ռոշքեանի, "Խոս" որ տերեւս եւ ծղոտ ունի նմանս Սամթի, արմատն է յոյժ կծու, բայց օգուտ ատամանց ցաւոյ, եթէ ծամեսցի, լատ. Pyrethrum, ուրեմն է Ակրկարհա, տես զայս, թ. 44, եւ Իգարող,": Ես կարծեմ թէ ի բառս Գաղղիանոսի գրելի էր "Պիրեթրոս, Աֆրիմիոն, = յն. Ανθεμις, գղ. Camomille, երկուց կամ խնձորխոտ (որ առ մեզ ըսուած է եւ յունարար Աֆրիմիոն), վասն զի տեսնիք որ Alex. ՂԱթրոս կը մեկնէ sorte de Camomille, և գիրն սխալմամբ - կարգացուելով՝ եղեր է Ալթիմոն, սա ալ Ալթիմոն եւ Օթիմոն, որ առեր է զնշանակութիւն Pyrethre բուսոյ:

Ծաթրին-Բիւնի.
1. "Pyrethre, Ալթիմոն, եւ Իմիմեան:
2. Ի թ. 106 Հայֆոստի վկայութիւն կը բերուի Աֆրիմիոն բառի ի մեկնիչ վարդապետէ Սողոմոնի Ռաթի լեր երիտասարդ բանին. "Աֆրիմիոն բանջար է երեւելի, եւ բաղմապատիկ ունի շուրջ բանջար վտերեւոցն լուսանման բողբոջն": Այս զինքեամբ զտերեւոցն լուսանման բողբոջն: Այս բան առեալ է ի Կիւրղի երուսաղեմացոյ կաշիքս (բան առեալ է ի Կիւրղի 1832), Ժ. Ե. Եփիմիոն գրոց (տպ. Վիեննայ 1832), Ժ. Ե. Եփիմիոն այս երեւելի բանջար է, որ բաղմապատիկ շուրջ զերեւալ ունի բուսեալ ճառագայտով շուրջ զերեւալ [տպ. "...բանջար է, բաղմապատիկ որ շուրջ է թերեւս" "...բանջար է բաղմապատիկ, որ շուրջն"]:

ՃԺԷ. 3141. "Բապողկրիտակ, Բապողկրտակ, Ակրկարհայն է ըստ Ասարայ, տես թ. 44,"
= Ուղեղն է Իգարողի Գաղ. Բ. 847:
ՃԺԸ. 3235. "Օթիմոն = Pyrethrum,"
եւ այլն:
= Տես ի համարն ՃԺԹ:

Գ.
Միեւնոյն բուսոյ անուն այլեւայլ գրութեամբ կամ նշմամբ նշանակեալ երկիցս եւ երկիցս:

ՃԺԹ. 12. Աշուրի: 854. Իշուրիւն?
(3216, Բուրիւն):
= Աշուրի եւ Իշուրիւն անտարակոյս միեւնոյն է. նոյն է եւ Բուրիւն, քանզի թէ Աշուրի եւ թէ Բուրիւն բուսոց համար կ'ըսուի եթէ "Ագուան ուտէ՛ խեւնայ,": — Սխալ է թ. 2355, նոյն սխալ է եւ ի Աշուրի ի թ. 2355, նոյն սխալ է եւ ի

Թ. 3216. «Քուչուլա որ է Աշուրէն», որ է Agaricus,:

Ի Թ. 854, Իշուրէլոյ? գրեալ է, «Ճղերն տունկ? (Սունկ?) կու նմանէ, եւ երկան կու լինի, եւ մէկմէկի կու փաթու.թէ», Ուղեղ է որուն, եւ ջնջել է Սունկ, Տունկ կը նշանակէ Ուրբ կամ Ուրբորուն, գլ. Vigne, ինչպէս գրեալ է Ի Թ. 2991. «Տունկ, Խաղողի ծառն է», ուր եւ Գարդի Տունկ թուի թէ է իբր պրս. Թուի րէշէն, այս ինքն Ուրթ Այրի (տես Նեխուշ Ի Գէորգ): Նմանապէս Ի Թ. 1580, «Սպիտակագոյն որուն», գրեալն՝ ուղղել կը կարծուի Սունկ, աստ եւս ուղղել է որուն, Սղիտուիտոյն որուն է թարգմանութիւն պարսկականին Սէֆիտուս եւ արաբականին ֆերտէն Իւլ Կէշու = Սպիտակ Ուրթ, որ նոյն անուամբ կը կոչուի եւ յունարէն եւ գաղղիբրէն եւ թուրքերէն (տես Ի Համարն ՂԱ): Ըսուած է նաեւ Սղիտուի Այրի, Թ. 3260, Ֆաշուր:

Մանուկներ.

1. Խաղողի ծառն, այսինքն Ուրթ, Ուրթատունկ, ըսուած է նաեւ Խաղողի որի, արաբ. ֆերթ = Ուրթատունկ (Ի մեր Բժշկարանս Գործ գրեալ), Հ. Ալեշան Ի Թ. 3221 կը գրէ իբրեւ անծանօթ բառ Գործ? Տին Խաղողին? Նոյնպէս կ'անգիտանայ եւ Ի Թ. 978, յերկուսն տեղեւոյց եւս շիրութեով զԳործ (Ճղագոյն ֆերթ) ընդ ֆերթ կամ ֆերթ = Գերբրի: Բայց Ի Թ. 2411, երես 507, իմացած է թէ ֆերթ կամ Գործ արաբերէն Ուրթ է: Նոյն է ընդ ֆերթ արաբականին եւ ֆերտէն, զոր տես Ի Համարն ՂԱ:

Ճի. 300, Բամբուզ կամ Բեմբու. 372, Բամբուզ կամ Բեմբու, Բամբու:

= Այս ծաղկի անուան ուղղել գրութիւնն է Բամբու, որ կը գտնուի Ի Ձեռագրի ուրեք Երուսաղեմի մատենադարանին, «Ի Խնկածաղկէն եւ Ի Բամբուսէն», ինչպէս հաղորդած է ինձ ամօք յառաջ Տ. Թ. Սաւալանեան: Լսած եմ Ի Տ. Սերոբէ Ալիշանէ որ Ի Հայս ցարդ Պամբու կը կոչեն զարաբ. Սեմպիւն, որ է գլ. Nard կամ Jacinthe, Բամբուս նոյն թուի հնդկի Pampé կամ Paumpé բառին հետ, որ է գլ. Nard, տես Ի Chardin, Voyage en Perse, édit. L. Langlès, Հ. Գ., երեսք 349—350, զծանօթութիւնն Լանգլէսի:

ՃիԱ. 319, Բարիժար. 2525, Պարիժար. 3051, «Փեժար, տես Մալի», (Ի Թ. 1945, Մալի, կը գրուի Բարիժար, Փեժար, Բարիժար):

= Վաղուց ըսած եմ Ի Հայկական Բառքնութեան, երեսք 25—26, թէ զինչ է

Բարիժար, զոր այլք սխալ կարգացած են Գժար, եւ սխալ մեկնութիւն տուած են: Բարիժար պարսիկ բառ է, Պէյրէշ, որ ըստ Գէորգայ Նոյն է ընդ Ինկէթար, հայերէն Անգուժատ, գլ. Galbanum. Գէորգ ունի նաեւ «Պէյրէշ, է խիժ իմն որպէս մեղր, որ ունի զՏոտ սուր»,:

ՃիԲ. 325, Բարիժար? 2534. Պարիժար: = Երկրքեան եւս գաւառի բառիւ անուն ծառոյ, թերեւս միեւնոյն ծառն է ըստ այլեւայլ հնչմանց:

ՃիԳ. 351, Բարիժար? 2522. Պարիժար: = Երկրքեան եւս գաւառի բառք. թերեւս նոյն: Բարիժարն, զոր գտի Ի Յովհաննէս Աթանասեանցի «Երեւանի նահանգի Բուսականութիւնը» (Երեւան, Պառլ լրագրի տպարան 1881), կը հաստատէ զիմ կարծիս: Վ'ըսէ Աթանասեանց յերես 80. «Լեռնային աղջաններ համարուում են հետեւեալ բանջարները. Բոխ, Երջանուկ, Ողորմակոթ, Ղանձիլ, Բարիժար, Կապառ, Բոլի, Ուոցն, Փէյվազ, Մանգակ, Քեղ (տպ. Քեղ), Շուշան, Կանգառ, Կծուուկ եւ Կոճղէզ»: Եւ յերես 81—82. «Բարիժարն մեծ տերեւներով բոյս է, որ սիրում է ջրային եւ հով տեղեր: Բուսանում է ձորերի ու հովիտների միջեց հոսող առուների ու գետերի մտերբում» քարերի մէջ, եւ բարձրանում է մարդու հասակից բարձր: Յողունի մէջը դատարկ է, եւ ինքը շատ ջրալի: Սորան մարդիկ աղ չեն դնում, միայն երբեմն թարմ ժամանակ ուտում են»: Թէ Բարիժար եւ Բարիժարն միեւնոյն աղջանն է՝ չէք բնաւ տարակոյս. Բարիժարն եւ Պարիժարն ալ այնչափ նման են ձայնիւ՝ որ պէտք է նոյն համարուին:

ՃիԴ. 353, Բելլէ: 2556. Պելլէ: = Նոյն, արաբ. Պելլէնէ, պրս. Պելլէնէ (Գէորգ): Տես եւ Bellérie ou Belliric Ի M. Devic, Ի Թ. 2556 ջնջելի է գլ. Badamier, որ այլ ինչ է, տես Badamier Ի M. Devic:

ՃիԵ. 529. «Գունդուն? Նոր բժշկարան [տպ. բժշկարանն] մի շատ հեղ յիշէ Գունդունայէ Կոստ [Կոստոյ?] Եւ Նոր: Անուամբ մօտ, բայց չի կարծուիր Gentiana (Բող), — 1295. «Կունդուն...: Պէթարի թարգմանութիւնն Պրաս գրած է Կունդունայէ տեղ. — 3135. «Քանդան կամ Քանդան. Այսոր թէ հունան [որով սխալ թուի Կոստ¹ Ի Թ. 529] թէ ջուրն իբրեւ բժշկարար դեղ յիշուի, բայց ոչ՝ ինչ ըլլալն: Տես եւ Կունդան, Թ. 1295,»:

= Գունդուն, Կանդան, Քանդան կամ Քանդան է պրս. «Կէնդանէ. Պրաս, Պրաս. Փրաս է արպերէն Սոմի պերթ [= խստոր վայրի]»:

